

Крижане королівство екрану

Анастасія Канівець

«Крижана вежа»

Сценаристи: Люсіль Хадзіхалілович,
Джефф Кокс
Режисерка Люсіль Хадзіхалілович
Оператор Джонатан Рікбур
У ролях: Маріон Котійяр, Клара Пачіні,
Август Діль, Гаспар Ное, Марін
Гесберт та ін.
Франція, Німеччина, 2025.

Кадр із фільму «Крижана вежа». Режисерка Люсіль Хадзіхалілович.
Франція, Німеччина. 2025.

До кіно – і власне мистецтва, і світу кіно в цілому – можна підібрати чимало метафор. «Крижана вежа»? Чому б і ні! Оптика перетворює кілька декорацій і купку реkvізиту на вигадані світи, освітлювальні прилади сповивають їх магичним сяйвом, чарівники й чарівниці зі знімальної команди наповнюють ці світи життям, і в центрі всього – яскрава Зірка, що мовби випромінює власне світло. Сторонньому оку світ кіно цілком може видатися казкою, тож і пов'язати обидві теми – хід цілком виграшний. І вже мало хто заперечить, що Снігова королева стане вдалим порівнянням для відстороненої, недосяжної у своїй славі та красі знаменитої акторки.

Французько-німецька «Крижана вежа» («La Tour de Glace») Люсіль Хадзіхалілович (приз Берлінале «За видатний художній внесок у створення фільму») є новітнім переспівом знаменитої казки Ганса Крістіана Андерсена. Тут немає Кая і Герди – а натомість є дівчинка Жанна, котра втекла із сиротинця у широкий світ, знайшла прихисток на кіностудії і раптом потрапила на очі королеві екрану, холодній і самотній. Сюжет про те, як неопіт(ка) спрагло поринає в чарівний ілюзорний світ кіно, щоб втратити ілюзії наприкінці, – сам по собі не новий. Для прикладу, можна згадати «Нарешті світанок» Саверіо Костанцо (2023): дія там розгортається в Італії 1950-х, на легендарній кіностудії «Чіне-чітта», що тоді була одним із ключових центрів світового кіно. «Вежа» звертається до 1970-х (характерний момент, це тяжіння до ретроприсмаку!), але, на відміну від «Світанку», тут все підкреслено стилізовано: час дії означений штрихами, і, на правду, неважливий: радше, тут можна говорити про певне «поза-часся», як воно і годиться для казки.

Історія про Снігову королеву, яка, власне, за сюжетом на кіностудії і фільмується, – опрацьовується у стрічці на всіх рівнях, від сюжету й візуальної мови, з її грою темряви та сяйва, порожнечі й сліпучого снігу, з повсякчасними алюзіями на казкове снігове царство, – до самого настрою твору, ніжно-жорстокого і меланхолійно-задумливого, як у андерсенівської оповіді. Тут не можна не відзначити вишукану операторську роботу Джонатана Рікбура, що спромігся створити мрійливу, сновидну атмосферу кінодійства. Він мов накинув мерехтливий прозорий серпанок на срібний екран, яким маріонетками з лялькового театру рухаються персонажі: Юнка у пошуках своєї долі, загадкова «Снігова Королева», добра реkvізиторка-«фея», самовідданий охоронець... Характери типові, але ж від казки іншого і не чекаєш. Загалом, за образами, і передусім за кінозіркою Крістіною (Маріон Котійяр), відчувається глибша драматична історія – проте якраз її автори і не розкрили як слід, зосередившись на повільному розгортанні стосунків між героїнями. Це не-розкриття лишає легке відчуття невдоволення: за героїнею Котійяр вгадується таїна, але фінальне привідкриття її за масштабом і напруженням не відповідає тим загадковості і трагізму, які читаються в очах акторки.

Твір нагадує снігову кулю – такий собі крихкий чарівний світ зі скляного блиску й падаючого снігу, просто всередину якого чарівною силою кіно затує глядача. Мотив погляду, зазираєння у таємничий, чаруючий і водночас несправжній світ стає одним із ключових у фільмі. Разом із героїнею «зазирає за лаштунки» і глядач, не без підсвідомого бажання у фіналі ці чари розбити: спочатку із Жанною він спостерігає за зйомками крізь шпарину у складській стіні, потім уже на правах члена знімальної групи

Маріон Котійяр у фільмі «Крижана вежа».

стоїть за кулісами, аж поки врешті-решт не опиниться на самому знімальному майданчику. Так героїня (а з нею і погляд глядача) пересувається потихеньку в центр «кулі», до ключової її постаті – «снігової королеви».

Будь-який фільм містить момент вуаеристичного задоволення (ми «підглядаємо» за героями), але в «кіно про кіно» він оприявнюється уповні: адже ми прагнемо розкрити таємниці світу, саме завдання якого – творити для нас ілюзію. Фокальною персонажкою для нас тут виступає підлітка Жанна, котра ніби втілює наївне зачудування світом кіно, або ж казки, або ж мистецтва в цілому. Але біда вуаериста в тому, що він бачить лише у межах своєї шпарини, домальовуючи у власній уяві те, що лишається за її вузькими рамками. Реальність може виявитись геть іншою, і в підсумку Жанна опиняється «всередині снігової кулі» лише для того, щоб втратити свої ілюзії... та знову йти світ за очі. Скляна куля розбивається – а всередині, окрім штучного снігу і втомленої від власної загадковості штучної королеви, виявляється лише порожнеча. Фінал більше ніж передбачуваний і тим розчаровує. Творці фільму мовби кинули всі сили на створення казкової атмосфери, а от на виписання власне оповіді, співмірної їй за глибиною, «дихання» вже не вистачило. Не те щоб стрічці бракувало сенсів – вона небагатослівна, але підкреслено багатозначна – проте глядач не матиме впевненості, закладені ці сенси авторами, а чи ж привнесені ним самим. Тут напрошується чергова метафора: коштовна скринька, яку ти сам маєш заповнити відповідно до своїх знань і вподобань.

Попри недорозкритість і недосказаність, «Кришталева вежа» надовго лишає присмак – присмак снігу й гіркоти. Це дуже «зимова» історія, сповнена холоду й самотності, але разом з тим і крихкої чарівності. Як магічне дзеркало в андерсенівській казці, вона лишає свої «скалки» в оці й серці глядача, змінюючи бодай на якийсь час його оптику. Але, на відміну від дзеркала у «Сніговій королеві», ці «скалки» показують світ не в його потворності, а навпаки, у його ніжній і плинній красі.

Добрими намірами

Олександр Саква

«Лицар аристократизму духу»

Сценарист і режисер Олександр Панков-Мороховець
Оператор і художник Володимир Співаковський
Продюсери – Володимир Співаковський, Олександр Панков-Мороховець
Студія «Гільдія Брендів»
Прем'єра 30 квітня 2025

*Секрет бути нудним полягає в
умінні розповідати все без остачі.
Майже Оскар Вайлд*

В столичному Будинку кіно показали документальну стрічку «Лицар аристократизму духу» про життя і творчість народного артиста України, засновника й незмінного лідера майстерні театрального мистецтва «Сузір'я» Олексія Кужельного. Фільм, виконаний в стилістиці життя, сповнений поваги й захоплення знаним митцем, однак чим далі, тим менше влаштовує те, що пропонує екран. А чому так сталося, є сенс з'ясувати.

Почнемо з назви. «Лицар аристократизму духу». Повний набір з царин агіографії! Та назва зводить настільки різнорідні й самодостатні поняття, що цим нагромадженням значень сприйняття нищиться самохіть. Стилістична незграбність і семантична невідповідність частин речення стриножить уяву, бо замість ясного, живого образу маємо довгу абстракцію, позбавлену емоційного осердя. Це вам не «Поводир» чи «ТойХтоПройшовКрізьВогонь»! А назва ж – код, що має нести метафору чи принаймні «зерно», з якого проростає зміст. У нас же – громіздкість і штучність, що блокує контакт із глядачем. Це прикро. А ще, на жаль, архаїка, що всякчас дається взнаки в структурі й стилістиці стрічки. Бо й справді!

Прикметою фільму є безмір світлин. Здавалося б – що поганого? Та лихо не в їх надлишку, а в способі використання. Вони пливають перед очима як повільні, улягаючи, як і стрічка в цілому, єдиному принципу – хронології. Всі фото рівнозначні, всі – ілюстративні, а отже, прохідні. Найменшого «ключика» до розкриття особистості Олексія Кужельного вони не містять, та й спроб таких не виявляють. Як кепкував з такого способу виробництва сатирик: автор спочатку збирає велосипед, а вже потім починає боротися за його якість. Для мистецького твору це вирок: немає деспотизму внутрішньої ідеї – розпадається форма, відсутній чіткий закон монтажу композиції – зображення набуває вигляду «дурної нескінченності», що робить сприйняття нестерпним. Режисер прагне охопити все, що знає про свого героя, і в підсумку отримуємо опус, розтягнений на 15 (!) кінорозділів, кожен з яких ви-